PATRON

(Piyes: 2 Perde)

Tarık Buğra

YAYIN NU: 1565
EDEBÎ ESERLER: 820

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI: 16267

ISBN: 978-605-155-977-3

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Editör: Ayşegül Büşra Paksoy

Kapak Tasarımı: GNG Tanıtım

Dizgi-Tertip: Damla Acar

Kapak Baskısı: Pelikan Basım

Baskı: ANA BASIN YAYIN GIDA İNŞ.SAN.VE.TİC.A.Ş
Mahmutbey Mah. Devekaldırımı Cad. 2622 Sk. Güven İş
Merkezi No:6/13, Bağcılar / İstanbul
Sertifika Numarası: 20699 Tel: (0212) 446 05 99

İstanbul- 2020

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir.
Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Tarık Buğra (d. Akşehir, 2 Eylül 1918 - ö. İstanbul, 26 Şubat 1994); Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatının en önemli yazarlarından olan Tarık Buğra ilk ve orta tahsilini Akşehir'de tamamladı. Konya Lisesi'ni bitirdi (1936). Çeşitli aralıklarla İstanbul Üniversitesi'nin Tıp, Hukuk ve Edebiyat fakültelerinde ikişer üçer yıl okuyup vazgeçti. Akşehir'de çıkardığı *Nasrettin Hoca* gazetesi ile gazeteciliğe başladı. İstanbul'a gelince *Milliyet*, *Yeni İstanbul*, *Haber* ve *Tercüman* gazetelerinde fıkralar yazdı, sanat sayfaları düzenledi. Haftalık *Yol* dergisini çıkardı.

Tarık Buğra, gazetecilikle olan ilgisini 1983 yılı sonuna kadar devam ettirdi. Gazete yazılarının değişik ve kendine has özellikleri vardır. Hiçbir zaman basmakalıp düşünce ve ideolojilerin takipçisi olmamıştır. Zaman zaman dil, edebiyat ve sanat konularına da yer verdiği bu yazılarında hür, bağımsız ve meseleler karşısında tarafsız bir yazar olma vasfını kaybetmemiştir.

Tarık Buğra, edebiyat dünyasına küçük hikâyelerle girdi. Cumhuriyet gazetesinin açtığı bir yarışmada "Oğlumuz" adlı hikâyesi ile ikinci olması, onun için bir dönüm noktası olmuştur. Daha sonra *Çınaraltı* ve *İstanbul* dergilerinde hikâyeler yazmaya devam etti. Bu hikâyeler kronolojik bir sıra ile incelendiğinde ilk dikkati çeken şeyin, yazarın bir acemilik/çıraklık dönemi olmayışıdır. Hemen her yazarda takip edilen zaman içinde ustalaşma, Tarık Buğra'da görülmez. O, daha ilk hikâyesinde usta bir yazar olduğunu ortaya koymuştur. Hikâyelerinde daha çok yakın çevre, aile hayatı, sevda ilişkileri, küçük kasaba intibaları gibi ferdî ve dar çerçeveli konular göze çarpar. Tarık Buğra olay değil, atmosfer hikâyecisidir.

Roman dünyamızda Tarık Buğra'ya sağlam ve sarsılmaz bir yer sağlayan eseri hiç şüphesiz *Küçük Ağa*'dır. Bu eserde ve bunun devamı olan *Küçük Ağa Ankara'da* ve *Firavun İmanı* romanlarında Millî Mücadele ilk defa değişik bir açıdan ele alınmıştır. Daha çok devletin resmi görüşünden hareket eden Kurtuluş Savaşı romanlarının tam aksine bu üç romanda meseleler, insan/millet açısından ele alınmış, yeni ve doğru bir yorumla ortaya konulmuştur. Bu roman "tarihî açıdan Millî Mücadele'de insanın yeri, milletin yeri nedir?" sorularının cevaplarını araştırır.

Yazar, *Yağmur Beklerken* romanında Serbest Fırka denemesinin, *Gençliğim Eyvah*'da ise 1970'li yıllarda Türkiye'nin bir numaralı meselesi haline gelen anarşi olaylarının değişik yönlerini,

perde arkasını tasvir ve tahlil eder. Tarık Buğra, *Osmancık* romanı ile de, Osmanlı devletinin kuruluş yıllarını anlatmıştır. Bu eserde de cihan devletini kuran irade, şuur ve karakterin tahlili vardır.

Tarık Buğra, roman kahramanlarını idealize etmez. Onun romanlarındaki bütün tipler tabiîdir. İnsanı, en gerçek ve inkâr edilemez yanından -mizacından- ve insanın en soylu duygusundan -hüzünlerinden- ele almıştır. Bu özellikleriyle Tarık Buğra, realizmin Türk romancılığındaki en usta yazarlarından birisidir. Tarık Buğra'da belli ve kalıplaşmış bir fikri ispatlama, yorumlama ve propogandasını yapma endişesi yoktur. O, romanı, roman olarak düşünür. Tarık Buğra'yı bugün ve gelecekte sarsılmaz yapan özellik onun bu tutumudur. Ona göre roman, hatta sanat "kâinatı ve insanları bir mizaca göre yeniden yaratmaktır." Bu açıdan bakılınca Tarık Buğra, bir tahlil ustası olarak göze çarpar. Onun bazı romanlarında insan, bazılarında mesele ön plândadır, fakat ikisi de her zaman dengelidir. Tarık Buğra roman ve tiyatro gibi yarına kalıcı eserlerin en mükemmel kültür Türkçesi ile yazılacağını savunmuştur. Sanat eseri için her türlü basmakalıbı reddeden bağımsız bir sanat anlayışını benimsemiş olan Tarık Buğra, güzel Türkçesi, canlı ve yoğun üslûbu, derin tipleri ile Türk hikâye, tiyatro ve roman yazarlarının başında yer almıştır.

Eserleri: ***Hikâye:*** Oğlumuz (1949), Yarın Diye Bir Şey Yoktur (1952), İki Uyku Arasında (1954), Hikâyeler (1964, yeni ilavelerle 1969) ***Tiyatro:*** Ayakta Durmak İstiyorum, Akümülatörlü Radyo, Yüzlerce Çiçek Birden Açtı (1979) İbiş'in Rüyası, Bir Ben Vardır Benden İçeri, Güneş ve Arslan ***Gezi Yazıları:*** Gagaringrad (Moskova Notları) (1962), ***Fıkra ve Deneme:*** Gençlik Türküsü (1964), Düşman Kazanmak Sanatı (1979), Bu Çağın Adı (1990), Politika Dışı (1992). ***Roman:*** Siyah Kehribar (1955), Küçük Ağa (1964), Küçük Ağa Ankara'da (1966), İbiş'in Rüyası (1970), Firavun İmanı (1976), Gençliğim Eyvah (1979), Dönemeçte (1980), Yalnızlar (1981), Yağmur Beklerken (1981), Osmancık (1983). ***Senaryo ve oyunu:*** Sıfırdan Doruğa-Patron (1994).

KİŞİLER:

SADIK (Patron): Kırk, elli yaş arası. Canlı, hareketli, neşeli. Duygusallıklarında da kuşku uyandıracak kadar açık, maskesiz.

YAZAR: Güzel bir genç kız.

YILMAZ: Yazarın nişanlısı. Aynı dergide çalışıyor.

MUHSİN: Üniversitede öğretim görevlisi. Derginin yöneticisi.

VE Patron'un üç kardeşi ile iş arkadaşları, poker arkadaşları, toplam olarak da sekiz kişi.

Birinci Perde

(Sahnenin sağ önünde, salona köşeleme konulmuş poker masası. Işık sadece orada. Perde açılırken, Patron kâğıtları karıştırıyordu; kestirdi, dağıtmaya başladı. Ceketler çıkarılmış, kravatlar gevşetilmiş: Hava gergin. Kâğıtlar file ediliyor)

BİRİNCİ — Açık.

İKİNCİ — Pas.

ÜÇÜNCÜ — Var.

PATRON — Evet. Kart?

BİRİNCİ — Tek.

ÜÇÜNCÜ — Çift.

PATRON — (*İstenen kartları verdi. Kendininkileri hızla gözden geçirdi:*) Çift.

BİRİNCİ — Bir pot daha.

ÜÇÜNCÜ — Peki.

PATRON — Rest.

BİRİNCİ — (*Bir an düşündü:*) Yok.

ÜÇÜNCÜ — (*Dudaklarını emerek Patron'a bakıyor:*) Rölans.

PATRON — (*Göz gözeler. Sakin. Gülümsedi:*) Vaktimiz var.

ÜÇÜNCÜ — Çift mi almıştın?

PATRON — İki tek.

ÜÇÜNCÜ — Gördüm.

PATRON — Yazık.

ÜÇÜNCÜ — Kare mi yaptın?

PATRON — Ne gezer ağam.

ÜÇÜNCÜ — Hapı yuttun Patron!

PATRON — Deme!

ÜÇÜNCÜ — (*Kâğıtlarını seriverdi:*) Ful as.

PATRON — (*Sakin:*) Renk.

ÜÇÜNCÜ — Ne!

PATRON — Floş. Kupalar.

(*Gerginliğin yerini neşe aldı*)

ÜÇÜNCÜ — (*Patron'un kâğıtlarını şaşkın şaşkın inceliyor:)* İki kart almamış mıydın?

PATRON — Çift kart alıp floş çıkarmak, dayı, Anayasa'ya aykırı mı?

ÜÇÜNCÜ — (*Kâğıtları masaya çarptı. Önündeki fişleri itti ve kalktı:)* Ustalık mı bu?

(*Işık daralıyor, Patron'da toplanıyor; ötekiler gölgede*)

PATRON — Yoo; seni iflas ettirmek için bir potu gözden çıkarmak. Hepsi bu.

(*Karanlıktakilerin gülüşmeleri*:)

ÜÇÜNCÜ — Aslında, koyduğumuz usûl sakat: Böyle oyun olmaz.

PATRON — (*Oralı değil, fişleriyle oynuyor:)* Ne demek olmaz? Kural kuraldır; hepimiz için geçerli.

ÜÇÜNCÜ — Herkes aynı fişi alacak, fişi biten de cebinden beş kuruş bile çıkaramayacak!

PATRON — (*Üçüncü'nün gölgesine bakıyor:*) Oyunu bellemediysen beş kuruş veya beş milyar neye yarar? Bu oyun, bir başka oyun; milyarları eritenleri düşün ağam. (*Fişlerini, zafer keyfi, saymaya başladı:)* Beş, on, on üç; vergisiz, kadevesiz on üç bin yedi yüz elli lira!

PATRON — (*Gene Üçüncü'ye doğru; dalga geçiyor:)* Haksızlık bu ama; insan kumar kayıplarını da vergiden düşebilmeli…İşte o zaman köşeyi dönerdin sen, doktor.

BİRİNCİ — (*Karanlıktan:)* Acısını da hastaların çekmezdi.

PATRON — (*Fişleriyle oynuyor; seviyor onları*:) On üç bin yedi yüz elli lira!

(*Yüncülerin toplantısı. Kardeşler ve bir danışman. S. Yüncü ceketli*:)

SADIK — İplik yapan fabrikaları görünce, artık bundan büyüğü olmaz diyorduk. Sonra bez yapınca, hele beze boya basınca, işin sonuna geldiğimizi sandık; çünkü sanayi diye çırçır makinesini, yağ presini, değirmeni bellemiştik. Amma arkasından ortaklıklarımız geldi: İNOR, ÇİMOR, KORDOR geldi; biz de, tarıma dayalı sanayinin dışında da bir şeyler olduğunu gördük.

Bu işin peşini neden bırakalım? Neden integrasyona gitmeyelim? Neden bir lastik fabrikası kurmayalım?

ORTANCA — En azından elli milyon dolar ister bu iş.

SADIK — Buluruz.

KÜÇÜK — Devlet beş milyon bulamazken/

SADIK — (*Kesti*:) Buluruz.

BÜYÜK — De ki, bulduk; Uniroyal, Pirelli, Goodyear: Onlar kapalı gümrük kapılarının ardından güzel kârlar yaparken bırakırlar mı?

ORTANCA — Sonra Petkim var; fabrika projesini hazırlamış, planlamadan bile geçirmiş.

SADIK — Biliyorum. Dahasını da biliyorum: Doyduk ve arkadaşları, memleketleri Kayseri'de lastik fabrikası kurmak için başvurdular. Taç Grubu da, Uniroyal ile ortak bir fabrika kurmak istiyor.

BÜYÜK — Etti beş. Türkiye'deki pazar kaldırır mı? Üstelik Pirelli, Uniroyal, Goodyear; ünü dünyayı sarmış markalar. Hem o markalar hem de onların bal yiyen temsilcileriyle nasıl yarışırız?

SADIK — Orası yarış başladıktan sonra belli olur ağam. Ben derim ki, biz önce yarışa kaydımızı yaptıralım ve hazırlıklarımızı başlatalım.

BÜYÜK — Sen bu işi genel koordinatörle konuştun mu?

SADIK — Evet.

BÜYÜK — O ne diyor?

SADIK — Turgut Bey, teşvik belgesi alanların iş birliği yapması yararlı olur dedi.

BÜYÜK — Doğru.

SADIK — Bence de öyle. En iyisi, elbette, yüzde yüz yerli sermaye ile kurulacak, böylece de güçlü kuvvetli bir teşebbüs. Uygun görürseniz, temaslara başlayalım. (*Bekledi*)

BÜYÜK — (*Bekleyişe uygun gecikme ile:)* Hayırlı olsun.

SADIK — Ne diyorsun?

KÜÇÜK — (*Sadık ondan beklediği için*) Hayırlı olsun.

(*Kalktılar, yana, ışığın dışına yöneldiler. Sadık uğurluyor. Bu arada danışman ayakta, dosyalarını toparlamakla oyalanıyor:)*

PATRON — (*Yerine dönerken:)* Randevuları ayarlayalım. Önce Yücelten'le. Ha, Orhan Bey de kendi memleketi Kırşehir'de, halk ortaklığı ile başka bir lastik fabrikası kurmak için teşvik belgesi peşinde. Onunla da, ötekilerle de sonra konuşuruz. Sende bir şey var mı?

GÖREVLİ — Gazeteci.

PATRON — Geldi mi?

GÖREVLİ — Bekliyor.

PATRON — İyi ya. (*Telefonu açtı:)* Gelsin. (*Danışmana:)* Ne istermiş bakalım.

GÖREVLİ — Söyledi ne istediğini.

PATRON — Bir de kendisinden duyalım.

(*Patron ayakta, gitmeye hazırlanır gibidir. Danışman kapıya -ışığın sınırına- yöneliyor. O sınırda bir gölge belirdi:)*

GÖREVLİ — (*Az yana çekildi:)* Buyurun.

(*Işığa giren Yazar, ona gülümsedi, Patron'a bakmadı, gülümsedi; bu bir anlık kişilik gösterisidir; başarılı da oldu:*)

PATRON — Buyurun.

YAZAR — *(O zaman döndü:)* İyi günler efendim.

GÖREVLİ — (*Sınırda:*) Ben…

PATRON — Küçük arabayı hazırlat; beraber gideriz.

YAZAR — (*Görevli'den sonra:)* Özür dilerim. Galiba sizi geciktiriyorum.

PATRON — (*Saatine baktı:*) Gazeteciler için vaktimiz/

YAZAR — (*Kesti*) Ben gazeteci değilim, yazarım. (*Saatına baktı:)* Bana (*Tekrar saatına baktı:)* on beş dakika öncesi için gelebileceğimi söylemişlerdi.

PATRON — Ben de özür dilerim. Buyurun, oturun. Beklemeyi de bekletmeyi de sevmem; ama önemliydi toplantı, uzun sürdü. Söyleyin şimdi: Ne istiyorsunuz?

YAZAR — Söylemiştim sekreterinize: Hayatınızı yazmak.

PATRON — (*Hâlâ ayakta*:)Niçin?

YAZAR — Siz bütün Türkiye'nin, hatta bir ölçüde dünyanın ilgisini çeken bir kişisiniz. Çarpıcı bir kimliğiniz ve servetiniz var.

PATRON — Bu kadar mı?

YAZAR — *(Şaşırdı:)* Anlamadım efendim?

PATRON — Sahiden anlamadınız mı?

YAZAR — Böyle birinin, başarılarının hikâyesi/

PATRON — (*Kesiverdi:*) Hah. Dünyanın ilgisi de, servet de umurumda değil benim. Benim için ve benim önem verdiğim tek konu işte odur: Başarıdır. Para, servet, başarının ödülüdür.

YAZAR — (*Kişiliğinin belirgin çizgisi olan rahatlığı buldu:)* Benim istediğim de bu efendim: Başarılarınızın -sır kelimesini sevmem- sırrını değil, açık, seçik hikâyesini yazmak istiyorum.

PATRON — Anladım, anladım; ama siz sorduğum şeyi cevaplandırmadınız: Niçin?

YAZAR — Keşke vaktiniz olsaydı.

PATRON — Şimdi de ben anlamadım?

YAZAR — Var mı vaktiniz?

PATRON — Niçin istendiğini bilmeliyim.

YAZAR — Sayın Yüncü, ben sizin için bir kaside, bir destan, bir övgüler dizisi düşünmüyorum.

PATRON — Yaa?

YAZAR — Benim yazmak istediğim, gerçeğin hikâyesidir.

PATRON — Gerçek, benim dünyamda olaylardır, görüntülerdir, sonuçlardır. İlle beni yazmak istiyorsanız, bir arkadaş görevlendireyim, o size, benimle ilgili gerçekleri en ince ayrıntılarına kadar (*Taklit:)* açık, seçik anlatır.

YAZAR — Teşekkür ederim efendim; değmez. İzninizle.

PATRON — Güle güle hanım kızım.

(*Yazar gidiyor, Patron çenesini kaşıyor:*)

PATRON — Bir dakika.

(*Yazar durdu, döndü, bir an:*)

PATRON — (*Gülümsüyor:*) Bir şey için. Yoksa, koskoca Yüncü bir fincan kahve bile ikram etmedi dersiniz.

YAZAR — (*Gülümsedi:*) İnandıramam efendim.

PATRON — Neden?

YAZAR — Tanıyan herkes bilir; kahve sevmem ben.

PATRON — Çay?

YAZAR — Tiryakisiyim.

PATRON — (*Telefonu alırken*:) Şöyle oturun. (*Telefona:*) Çay. Bana da kahve. (*Yazar'a*:) Sizin aradığınız gerçek nedir?

YAZAR — (*Oturmadan önce*:) Olayları, görüntüleri, sonuçları hazırlayan insan. (*Oturdu*:) Yani siz.

PATRON — Bu daha kolay. Yüz binlerce, milyonlarca göz üzerimde. Ve ben hep sahnedeyim. Gizli kapaklı yanım yok benim.

YAZAR — Var sayın Yüncü. En azından vardır.

PATRON — (*Sabırsız:*) Dedikoduları, söylentileri size demin de söyledim işte, görevlendireceğim bir arkadaşımız rakamlarla, belgelerle açıklayabilir.

YAZAR — (*Dostça, anlaşılamayışa hoşgörüyle*:) O değil, efendim; ben iş hayatınızdan söz etmiyorum. Ben, sizin bile farkına varmadığınız, hatta varmak istemediğiniz, küllediğiniz ve unutup gittiğiniz Sadık Yüncü pasajlarından söz ediyorum.

PATRON — (*İlgilendi ve kafasında araştırıyor*:) Evet?

YAZAR — Ben inanırım ki, olayları, görüntüleri, sonuçları, yani insanı onlar, o saklananlar, unutulanlar, unutulmak istenenler hazırlar. Bakın, size bir örneğini anlatayım…

(*Çay, kahve gelince sustu. Fincanlarını aldılar. Yazar, daha onları getireni görünce, çantasından sigara paketi ile çakmağını çıkardı:)*

YAZAR — (*Sigarasını gösteriyor:*) İçebilir miyim?

PATRON — Sadece bir tane.

YAZAR — (*Hademe çıkarken*:) Siz içmiyorsunuz?

PATRON — Günde üç paket içerdim, bıraktım. Doktorlar istedi. Önünde sonunda öleceğiz; ama neden çabuklaştıralım? Bir örnek verecektiniz?

YAZAR — Evet, benim bir türlü sevemediğim, aksine öfkelendiğim, öfkemi de yazılarımda açığa vurduğum bir ünlü yazar vardı. Onun hayranı, benim de arkadaşım olan bir psikiyatr, bana bir gün; tanısan seversin dedi. Bizi tanıştırdı. Doktorun dediği gibi, gerçekten sevdim onu; çünkü titizlikle sakladığı, asla sözünü etmediği bir sırrı, onu o yapan, görüntülerini, tutumunu, davranışını hazırlayan bir dramı vardı; gördüm.

PATRON — Ne idi?

YAZAR — Yeri gelirse anlatırım. Şu kadarını hemen söyleyeyim; başarmış, değerleri kabul edilmiş insanlar tanınmalıdır. Toplumları, onları bütün olarak tanımalıdır; çünkü onların aksak yanları ve zaafları da, hatta asıl bunlar, özellikle gençler için uyarıcı olur. Öyle sanıyorum ben.

PATRON — İlk defa karşılaşıyoruz. Açık açık söyleyeyim; sizin hakkınızda, benimle konuşmak isteyince, tahmin edemeyeceğiniz kadar çok şey öğrendim. Mesela, beni ve benim sınıfımı suçladığınızı, çünkü bu ekonomik düzeni suçlu bulduğunuzu biliyorum. (*Gülümsedi:)* Bu konudaki savaşçılarla yakınlığınızı ve onlardan biriyle nişanlı olduğunuzu da biliyorum.

YAZAR — Evet?

PATRON — Ve siz kalkıyor, sırlarımdan, kendimden bile sakladığım yanlarımdan söz etmemi, bağışlayın, striptiz yapmamı istiyorsunuz. Böyle bir şey yapacak olsam, öğrendiklerinizi, herhalde beni sevimli göstermek ve o yazar gibi beni de sevmek için kullanmayacaksınız.

YAZAR — (*Sigara paketini gösterdi*:) Bir ikinci?

PATRON — Sizin bileceğiniz şey. İçin.

YAZAR — (*Sigarasını yakıyor*:) Teşekkür ederim.

PATRON — Evet?

YAZAR — Ben yola peşin bir yargıyla çıkmıyorum. Aksine, yargılarımı da sınava soktuğumu biliyorum. Size verebileceğim tek söz şu: Anlaşırsak, tabiî, yazdıklarımı, yazdıkça bölüm bölüm size okurum, aykırı

bulduklarınızı, istemediklerinizi, ben de kabul edersem atarım, unuturum. Şeref sözü.

PATRON — Ya anlaşamazsak? Yani, benim istemediklerime razı olmazsanız?

YAZAR — Çalışmayı bırakırım; unuturum. Söz verdim işte.

PATRON — (*Ayağa kalkıverdi*:) Sözünüzü tuttuğunuzu da biliyorum. Kabul. (*Masasını toplar gibidir*:) Bana soracaklarınız olacaktır.

YAZAR — (*O da toparlanıyor*:) Elbette.

PATRON — Sizi bir arkadaşımla tanıştıracağım. Sorularınızı ondan alır, elimden geldiği kadar çabuk cevaplandırırım.

YAZAR — (*Yürürlerken*:) Sizi göremeyecek miyim?

PATRON — (*Işığın sınırındalar; durdu*:) Çok gereken konularda, ona söylersiniz; bir zaman tespit ederiz. Randevu defterim aylıktır. Buyurun. Lütfen.

(*Önde bir masa*:)

HÜSEYİN — Bak Yüncü Bey kardeşim; fabrikayı ya bizim Kayseri'de kurarız birlikte yahut biz kendi başımıza kurarız.

PATRON — Sizin Kayseri'niz, bizim de Kayseri'miz ağam. Ama bu iş, o iş değil. Fabrikayı Kayseri'de kurduk mu, peşin peşin ofsayta düşeriz.

HÜSEYİN — Niye düşecekmişiz?